

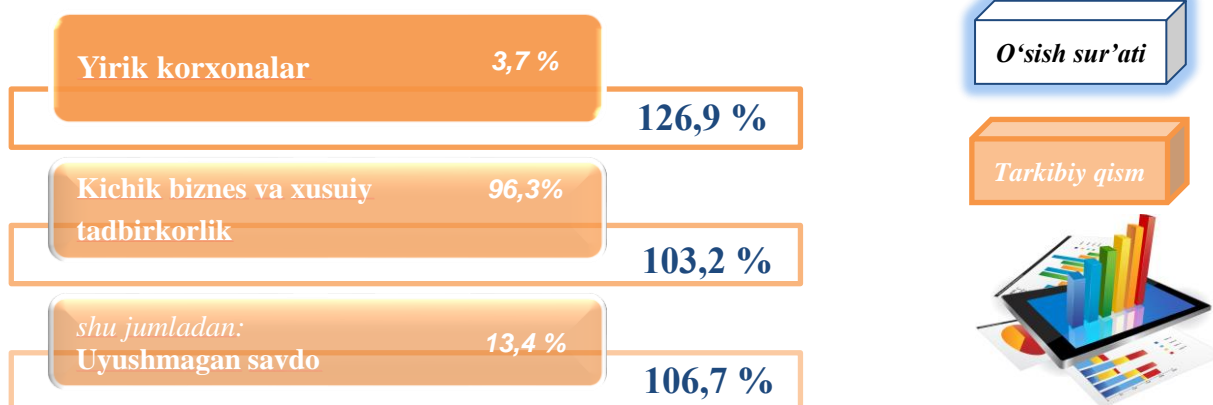
VII. CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASI

Statistik ma’lumotlar jamiyatda sodir bo‘layotgan ijtimoiy iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tavsiflash va boshqarishning eng muhim vositasidir. Hozirda yuqori sifatli statistik ma’lumotlardan foydalanmasdan davlat siyosatida to‘g‘ri boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonsiz. Shular qatorida savdo statistika ko‘rsatkichlarini shakillantirish ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Jumladan, ulgurji va chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish korxonalari savdo aylanmasi statistikasi ko‘rsatkichi shular jumlasidan.

2023-yil 1 oktabr holatiga chakana savdo sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan tijorat korxonalar soni 2 858 tani tashkil etib, 2022-yil 1 oktabrga nisbatan 9 taga ko‘paygan (o‘shish sur‘ati 100,3 %). Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni 85 tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 2 773 tani tashkil qildi.

Shu jumladan, savdo sohasida yuridik shaxs tashkil etmasdan faoliyat olib borayotgan YATTLar va uyushmagan savdo (jismoniy shaxslar)ning kuzatuvlar asosida yig‘ilgan ma’lumotlar, chakana savdo ko‘rsatkichlariga kiritilgan.

Chakana savdo aylanmasining asosiy ko‘rsatkichlari

Yuqorida qayd etilgan tadbirkorlik subyektlari faoliyati natijasida, 2023-yilning yanvar-sentabr oylarida respublikaning chakana savdo tovar aylanmasi 6 852,5 mlrd. so‘mni tashkil etib, 2022-yilning yanvar-sentabr oylariga nisbatan 104,0 % ga yetdi.

Shumladan, yirik korxonalarining tovar aylanmasi 251,8 mird.so‘mni (o‘shish sur‘ati 126,9 %), kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining tovar aylanmasi 6 600,7 mlrd. so‘mni (o‘shish sur‘ati 103,2 %), shundan uyushmagan savdo aylanmasi 915,3 mlrd. so‘mni (o‘shish sur‘ati 106,7 %) tashkil etdi.

Chakana savdo aylanmasida yirik korxonalar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining hajmi va o‘sish sur‘atlari (2023-yil yanvar-sentabr oylari)

Chakana savdo aylanmasi – savdo sohasida yakuniy iste‘mol uchun aholiga tovarlarni donalab yoki ko‘p bo‘lmagan miqdorlarda naqd pulga (bank kartalari orqali) sotishni nazarda tutuvchi faoliyat.

	Jami mlrd. so‘m	2022-yil yanvar-sentabr oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd.so‘m	2022-yil yanvar-sentabr oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd.so‘m	2022-yil yanvar-sentabr oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	6 852,5	104,0	251,8	126,9	6 600,7	103,2
Nukus sh.	1 316,3	100,6	61,4	105,5	1 254,9	100,4
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	581,5	103,5	11,4	83,3	570,0	104,0
Beruniy	369,7	101,6	22,5	64,7	347,2	105,5
Bo‘zatov	86,6	104,2	0,2	65,6	86,5	104,3
Qorao‘zak	310,5	103,1	0,9	90,3	309,7	103,1
Kegeyli	279,8	104,3	1,0	94,0	278,7	104,3
Qo‘ng‘irot	544,0	103,2	13,4	92,0	530,5	103,5
Qonliko‘l	261,5	103,5	0,3	60,7	261,2	103,6
Mo‘ynoq	73,3	103,1	0,3	68,0	73,0	103,4
Nukus	196,2	103,3	0,6	67,0	195,5	103,5
Taxiatosh	277,9	132,5	82,0	519,4	195,9	101,0
Taxtako‘pir	223,7	104,4	0,6	71,0	223,2	104,6
To‘rtko‘l	791,1	104,9	28,2	114,3	762,9	104,6
Xo‘jayli	625,6	103,7	10,5	88,8	615,1	103,9
Chimboy	348,8	103,8	7,6	90,8	341,1	104,1
Shumanay	150,6	102,9	0,5	65,4	150,1	103,1
Ellikqal‘a	415,5	103,9	10,3	96,9	405,3	104,1

2023-yilning yanvar-sentabr oylarida 2022-yilning yanvar-sentabr oylariga nisbatan respublikaning Taxiatosh (132,5 %), Kegeyli (104,3 %), To‘rtko‘l (104,9 %) va Taxtako‘pir (104,4 %) tumanlarida chakana savdo tovar aylanmasining eng yuqori o‘sish sur‘atlari qayd etildi.

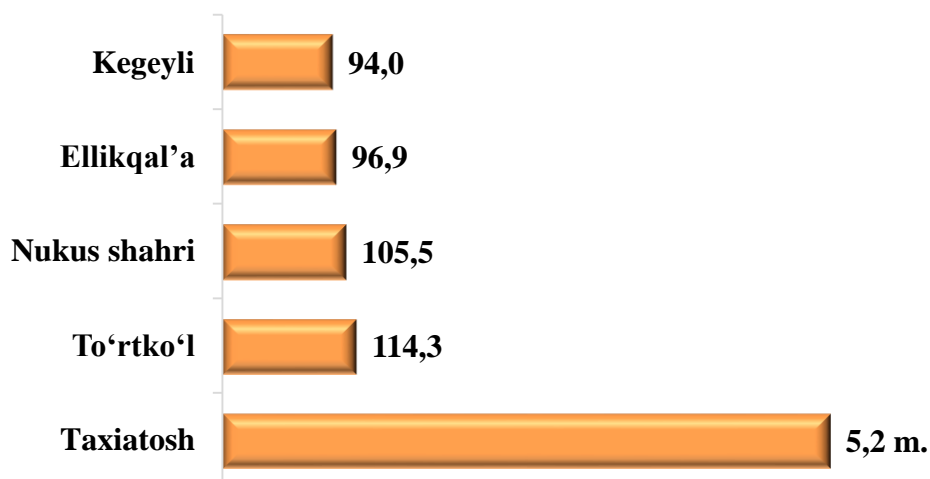
Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo tovar aylanmasi hajmi statistik hisob-kitoblarga ko‘ra, 6 600,7 mlrd. so‘mni tashkil etib, 2022 yilning yanvar-sentabr oylariga nisbatan 103,2 % ga o‘tdi. Respublika miqyosida ushbu sektorning jami chakana savdo tovar aylanmasidagi ulushi 96,3 % ni tashkil etdi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalarining eng yuqori o‘shish sur‘atiga ega hududlar (foizda)

Yirik korxonalarining eng yuqori o‘shish sur‘atiga ega hududlar (foizda)

Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibida yirik korxonalarining tovar aylanmasi hajmi, 2022- yilning yanvar-sentabr oylariga nisbatan 126,9 % ga o‘tdi va 251,8 mlrd. so‘mni tashkil qildi. Bu esa umumiy savdo hajmining 3,7 % ulushiga to‘g‘ri keldi.

Aholi jon boshiga nisbatan chakana savdo tovar aylanmasi hajmi va o‘shish sur‘atlari

2023- yilning yanvar-sentabr holatiga o‘rtacha aholi jon boshiga chakana savdo tovar aylanmasi 3 451,6 ming. so‘mni (2022- yilning yanvar-sentabr oylariga nisbatan 102,6 %) tashkil etdi.

Hududlar kesimida ma‘lumot

	Hajmi mlrd.so‘m	O‘shish sur‘atlari, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	3 451,6	102,6
Nukus sh.	3 916,2	99,1
<i>tumanlar:</i>		
Amudaryo	2 770,2	101,6
Beruniy	1 824,8	99,7
Bo‘zatov	3 955,6	104,2
Qorao‘zak	5 729,1	102,3
Kegeyli	3 760,6	103,5
Qo‘ng‘irot	4 029,3	102,0
Qonliko‘l	4 897,0	102,0
Mo‘ynoq	2 187,7	102,2
Nukus	3 687,8	101,5
Taxiatosh	3 637,5	131,5
Taxtako‘pir	5 751,0	109,3
To‘rtko‘l	3 497,2	103,1
Xo‘jayli	4 899,3	102,4
Chimboy	3 027,4	103,1
Shumanay	2 605,7	101,9
Ellikqal‘a	2 460,2	102,0

Ushbu ko‘rsatkichni hududlar kesimida solishtirilganda eng yuqori hajm Taxtako‘pir (5 751,0 ming. so‘m), Qorao‘zak (5 729,1 ming. so‘m) va Xo‘jayli (3 045,6 ming. so‘m) tumanlari hissasiga to‘g‘ri keldi.

Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo‘yicha chakana tovar aylanmasi

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2022 yil yanvar-sentabriga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Jami	6 852,5	104,0	100,0
<i>shu jumladan mulkchilik shakllari bo‘yicha:</i>			
davlat mulki	-	-	-
nodavlat mulki	6 852,5	104,0	100,0
undan fuqarolarning hususiy mulki	3 214,4	105,6	46,9

Savdo korxonalarining chakana savdo aylanmasi hajmi 2023 yilning yanvar-sentabrida 2 722,7 mlrd. so‘mni tashkil qilib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 101,3 foizni tashkil etgan.

Yakka tartibdagi tadbirkorlikning jami chakana savdo hajmi joriy yilning yanvar-sentabr oylarida 4 129,8 mlrd. so‘mni tashkil etib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 105,8 foizga o‘sdi.

2023 yilning yanvar-sentabrida chakana savdo aylanmasi tarkibi

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2022 yil yanvar-sentabriga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Chakana tovar aylanmasi	6 852,5	104,0	100,0
<i>shu jumladan:</i>			
savdo korxonalari	2 722,7	101,3	39,7
Yakka tartibdagi tadbirkorlik	4 129,8	105,8	60,3
<i>shundan:</i> uyushmagan sektor (tashkil etilmagan savdo faoliyati)	915,3	106,7	13,4

Uyushmagan savdo tovar aylanmasi

12,2 mlrd.so‘m

Tuzlamalar

19,0 mlrd.so‘m

Qurtilgan qishloq
xo‘jaligi mahsulotlari
(yang‘oq, bodom, pista va
boshqalarni qo‘shgan holda)

13,5 mlrd.so‘m

Zirovarlar

8,4 mlrd.so‘m

Gullar, o‘simlik va nihol
ko‘chatlari (manzarali va
qishloq xo‘jaligi)

29,4 mlrd.so‘m

Sut va sut
mahsulotlari

24,0 mlrd.so‘m

Tuxum

19,5 mlrd.so‘m

Tovuq go‘шти

16,6 mlrd.so‘m

Chorva mollari va
parrandalar uchun har hil
yem-hashaklar

38,4 mlrd.so‘m

Non va non
mahsulotlari

255,6 mlrd.so‘m

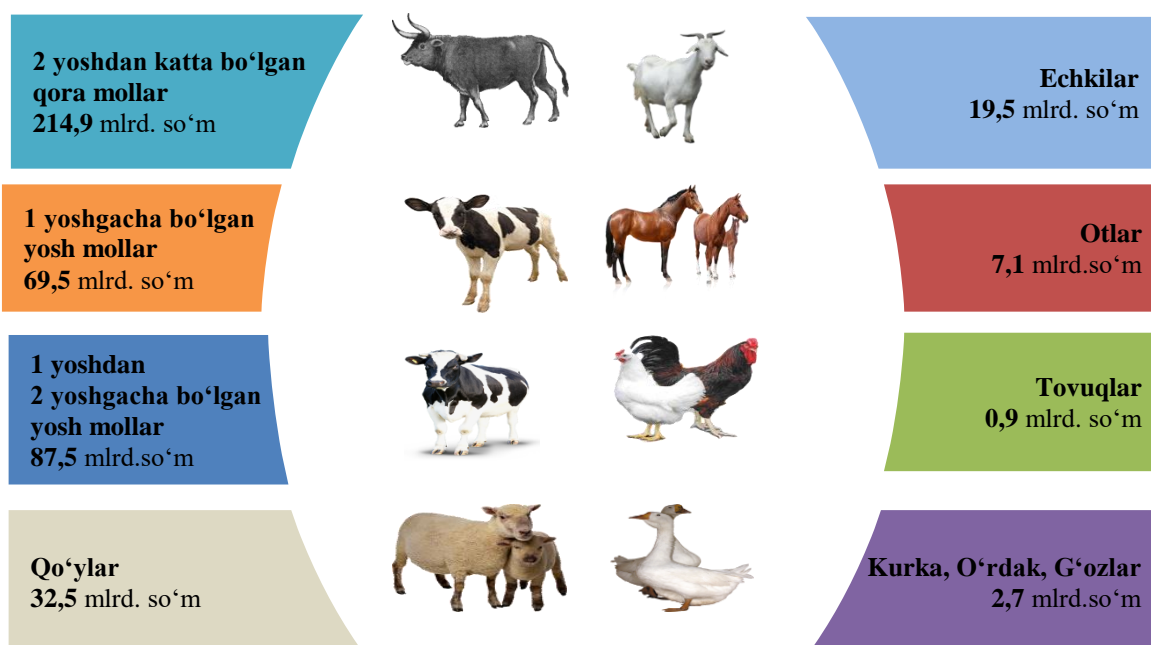

Yangi uzilgan qishloq
xo‘jaligi mahsulotlari

2023 yilning yanvar-sentabr oylarida Respublikaning barcha hududlarida joylashgan dehqon bozorlarida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sotuvchi jismoniy shaxslarning tanlama kuzatuvini o‘tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko‘ra savdo aylanmasi hajmi 480,7 mlrd. So‘mni tashkil etdi. Bunda asosiy yirik hajm yangi uzilgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari savdosiga (255,6 mlrd. so‘m) to‘g‘ri keldi.

Uyushmagan savdo tovar aylanmasi: chorva (parranda) bozorlari

2023 yilning yanvar-sentabr oylarida Respublikaning barcha hududlarida joylashgan chorva (parranda) bozorlarida parrandalar va chorva mollarini sotuvchi jismoniy shaxslar tanlama kuzatuvi o‘tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko‘ra savdo aylanmasi hajmi 434,6 mlrd. so‘mni tashkil etdi. Bunda har hil yoshdagi qora mollar savdosi 371,9 mlrd.so‘mni,qo‘y va echkilar 52,0 mlrd. so‘mni, otlar 7,1 mlrd. so‘mni, parrandala 3,6 mlrd. so‘mni tashkil etdi. Savdo aylanmasining to‘liq tarkibi quydagi ko‘rsatkichlarda o‘z aksini topgan:

Ichki savdo ko‘rsatkichlarini shakllantirishda uyushmagan savdo tovar aylanmasi ham hisoblanadi. Bunga dehqon (oziq-ovqat) bozori hamda chorva mollari, parrandalar va boshqa hayvonlar bozorida jismoniy shaxslar tomonidan amalga oshirilgan savdo hajmlari kiradi. Uyushmagan savdo tarkibiga jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo‘jaligida o‘z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari hisobga olinadi.

Uyushmagan savdo aylanmasida dehqon* va chorva (parranda) bozorlarining asosiy ko‘rsatkichlari (2023- yil yanvar-sentabr oylari)

	Jami mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda	Dehqon bozorlari, mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda	Chorva bozorlari, mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	915,3	106,7	480,7	98,5	434,6	117,5
Nukus sh.	121,7	111,0	70,8	113,5	50,9	107,7
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	71,5	100,6	41,1	103,3	30,4	100,9
Beruniy	73,8	123,6	22,2	65,3	51,6	200,7
Bo‘zatov	19,8	101,3	16,2	144,8	3,6	42,9
Qorao‘zak	42,9	104,8	20,9	92,0	22,0	127,9
Kegeyli	70,5	105,5	55,1	145,0	15,4	53,6
Qo‘ng‘irot	57,2	101,6	46,2	120,5	11,0	38,0
Qonliko‘l	36,5	106,4	9,2	50,3	27,3	197,2
Mo‘ynoq	11,7	100,5	11,7	175,5		
Nukus	41,4	104,4	12,4	56,6	29,0	174,5
Taxiatosh	28,1	102,5	15,4	98,8	12,7	107,2
Taxtako‘pir	35,3	112,2	17,1	99,0	18,2	139,2
To‘rtko‘l	111,9	103,5	42,1	69,9	69,8	152,9
Xo‘jayli	64,6	104,8	39,4	114,4	25,2	96,8
Chimboy	69,4	110,1	31,0	88,0	38,4	143,8
Shumanay	20,1	100,8	11,4	99,9	8,7	100,7
Ellikqal‘a	38,9	105,8	18,5	88,5	20,4	128,8

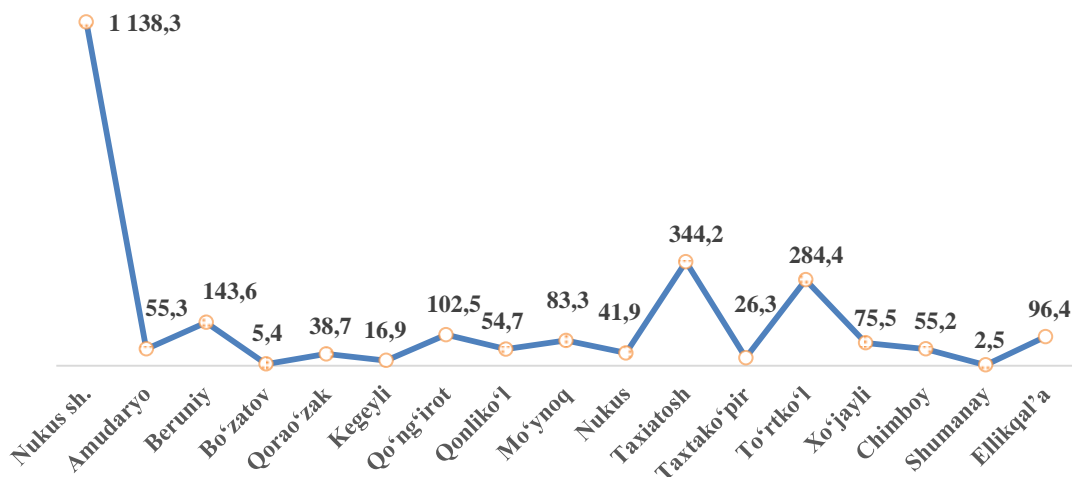
* – xo‘jalik yurituvchi subyektlar va yakka taribdagi tadbirkorlar (YATT)ni qo‘shmagan holatda;

– jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo‘jaligida o‘z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va chorva (parranda) mollari sotilishi hisobga olingan.

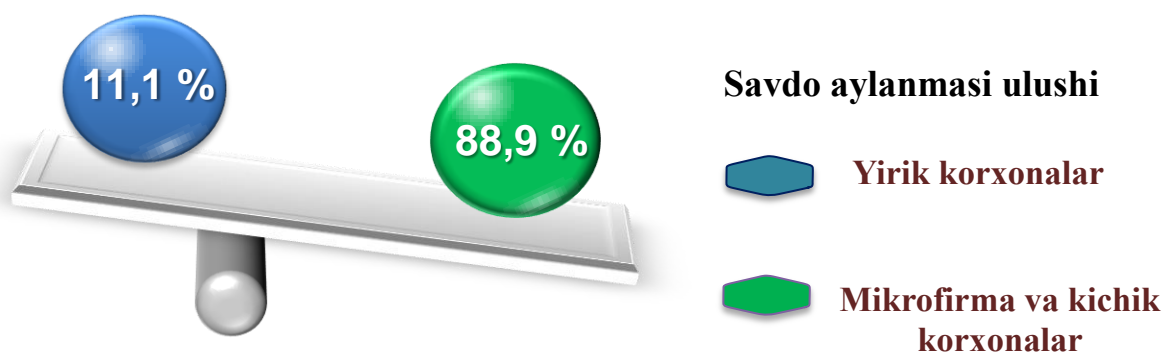

Ulgurji savdo tovar aylanmasi – qayta sotish maqsadida sotib olingan va tadbirkorlik faoliyatida foydalanish yoki o‘z foydalanishi (qayta ishlash) uchun uchinchi tomon tashkilotlari va yakka tartibdagi tadbirkorlarga o‘zgartirmagan holda jo‘natilgan tovarlarning qiymati, ushbu tovarlar uchun haq to‘lanadigan yoki to‘lanmaganligidan qat’iy nazar.

Hududlar kesimida ulgurji savdo tovar aylanmasi hajmi,
mlrd. so‘mda

Respublika bo‘yicha 2023-yilning yanvar-sentabr oylarida ulgurji savdo tovar aylanmasi 2 565,0 mlrd. so‘mni tashkil etib, 2022- yilning mos davriga nisbatan 108,1 % ni tashkil qildi.

Kichik biznes subyektlarining ulgurji savdo aylanmasidagi ulushi statistik hisoblarga qaraganda 2 280,1 mlrd. so‘mni tashkil qilib, 2022- yilning mos davriga nisbatan 108,2 % ga to‘g‘ri keldi. Respublikada ushbu sektorning ulgurji savdo hajmidagi ulushi 88,9 % ni tashkil qildi.

Ulgurji savdo tovar aylanmasida yuqori o‘shish sur‘atlariga eng yirik korxonalar va Nukus shahrida (112,3 %) va Taxiatoosh tumanida (107,6 %) kuzatildi.

2023-yil 1-oktabr holatiga ulgurji savdo sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan tijorat korxonalarini soni 1 013 tani tashkil etib, 2022-yil 1-oktabr holatiga nisbatan 6 taga kamaygan, o‘shish sur‘ati 99,4 % tashkil etgan. Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni 6 tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 1 007 tani tashkil qildi.

Ulgurji savdo aylanmasida yirik korxonalar, kichik biznes subyektlarining hajmi va o‘shish sur‘atlari (2023- yil yanvar-sentabr oylari)

	Jami mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd.so‘m	2022-yil yanvar- sentabr oylariga nisbatan, foizda
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	2 565,0	108,1	284,9	107,8	2 280,1	108,2
Nukus sh.	1 138,3	107,8	9,3	112,3	1 129,0	107,7
<i>tumanlar:</i>						
Amudaryo	55,3	108,9	-		55,3	108,9
Beruniy	143,6	110,9	-		143,6	110,9
Bo‘zatov	5,4	105,7	-		5,4	105,7
Qorao‘zak	38,7	108,6	-		38,7	108,6
Kegeyli	16,9	124,6	-		16,9	124,6
Qo‘ng‘irot	102,5	109,1	-		102,5	109,1
Qonliko‘l	54,7	106,5	-		54,7	106,5
Mo‘ynoq	83,3	107,2	-		83,3	107,2
Nukus	41,9	106,3	-		41,9	106,3
Taxiatosh	344,2	107,3	275,7	107,6	68,5	106,3
Taxtako‘pir	26,3	107,1	-		26,3	107,1
To‘rtko‘l	284,4	109,0	-		284,4	109,0
Xo‘jayli	75,5	108,6	-		75,5	108,6
Chimboy	55,2	108,3	-		55,2	108,3
Shumanay	2,5	106,6	-		2,5	106,6
Ellikqal‘a	96,4	107,2	-		96,4	107,2